

КОМУНІКАТИВНИЙ ПІДХІД ЯК ПЛОЩИНА РЕАЛІЗАЦІЇ АКТИВНИХ ТА ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ У СНАУ

У статті обґрунтовано зміст та сутність комунікативного підходу до вивчення іноземної мови у вищій школі, визначено принципи комунікативного навчання англійській мові в аграрному ВНЗ, схарактеризовано особливості застосування комунікативного підходу через систему активних та інтерактивних методів навчання англійській мові, запропоновано заходи щодо покращення оволодіння мовою студентів-аграріїв на заняттях з англійської мови.

Ключові слова: підхід, активні методи, інтерактивні методи, викладач, студент, комунікація.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Одним із пріоритетних напрямів реформування освіти, висунутих Державною національною програмою «Освіта. Україна ХХІ століття» та відповідно до указу Президента П. Порошенка «Про оголошення 2016 року Роком англійської мови в Україні», в якому визначено роль англійської мови як мови міжнародного спілкування, визначено за необхідності «досягнення якісно нового рівня у вивченні іноземних мов».

Сьогодні вивчення англійської мови у ВНЗ є невід'ємною складовою професійної підготовки спеціалістів різного профілю, важливою частиною сучасного ритму життя та запорукою майбутньої вдалої кар'єри студентів. Не секрет, щоб стати бізнесменом міжнародного рівня, студенту-аграрію необхідно вміло вести міжнародні переговори, брати участь у міжнародних конференціях, спілкуватися з діловими людьми, читати міжнародні журнали і газети про бізнес - для цього він повинен знати англійську мову.

У зв'язку з цим, реакція викладачів кафедри іноземних мов СНАУ у вигляді нового соціального замовлення на навчання іноземних мов як засобу спілкування у діалозі культур викликала відповідні зміни і у сфері викладання англійської мови. Погоджуємось, для досягнення високого рівня англійської мови викладачеві важливо знати новітні методи викладання, спеціальні навчальні техніки та прийоми, щоб оптимально підібрати той чи інший метод відповідно до рівня знань, потреб, інтересів студентів. Раціональне та вмотивоване використання методів навчання на заняттях з англійської мови вимагає креативного підходу з боку викладача, адже «педагогіка є наукою і мистецтвом одночасно, тому і підхід до вибору методів навчання має ґрунтуватися на творчості педагога» [1, с. 159 – 160].

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Як засвідчило проведене дослідження, розробкою комунікативного підходу в тій чи іншій мірі займалось багато наукових колективів та методистів у різних країнах. Найбільш вагомий внесок в його обґрунтування зробили найпослідовніші його прихильники, насамперед британські дослідники У. Литлвуд, Х. Стерн, М. Халлідей та американські соціолінгвісти – Д. Хаймс, С. Савінгтон, М. Лабов. Вивченням питань теорії та методики комунікативного навчання іноземної мови присвячені праці вітчизняних науковців І. Біма, І. Верещагіної, І. Зимньої, Г. Китайгородської, О. Леонтьєва, Ю. Пассова тощо.

Формування цілей статті. Мета статті – обґрунтувати зміст та сутність комунікативного підходу до вивчення іноземної мови в методиці викладання іноземної мови у вищій школі, схарактеризувати особливості його застосування через систему активних та інтерактивних методів навчання англійській мові.

Виклад основного матеріалу. Проблема пошуків активних методів викладання іноземної мови у немовному вищому навчальному закладі на даному етапі розвитку національного освітнього простору постає дуже гостро, адже поряд із традиційною системою навчання іноземній мові, яка заснована на репродуктивних формах навчання, виникає освітня стратегія креативного

навчання. Саме тому, на сучасному етапі розвитку освітньої системи одним з провідних підходів до вивчення іноземної мови в СНАУ є комунікативний підхід, який спрямований на практику спілкування та оснований на використанні активних та інтерактивних методів навчання іноземній мові у вищій школі.

Комунікативний підхід базується на тому, що при успішному оволодінні іноземною мовою, студенти-аграрії повинні опанувати не тільки мовні форми, але в них повинно бути сформоване уявлення про те, як їх використати в реальній комунікації. Тож майбутній аграрій є головною ланкою суб'єктних відносин у навчанні, центром, навколо якого зосереджуються зміст предмета навчання та зміст процесу навчання. Викладач при цьому лише організовує спілкування та допомагає студентові в досягненні автономності, визначенні цілей і шляхів вивчення іноземної мови, у оволодінні мовними, мовленнєвими і невербальними засобами комунікації.

Комунікативний підхід ґрунтується на виконанні дії – здібності використовувати мову. За таких умов значно менше уваги приділяється майстерності вимови та структурам мовної будови. Також не фокусується увага на навичках простого читання або письма. Реальне використання мови, особливо в соціальному плані, є новим пріоритетом. Такий підхід навчає студентів-аграріїв ставати комунікативно компетентними, використовувати мову відповідно до даного соціально спрямованого контексту, керувати процесом переговорів [2].

У зв'язку з цим, комунікативний підхід змінює роль самих студентів у навчальному процесі. Вони є головними комунікантами та відповідають за своє особисте навчання. Майбутні аграрії активно ведуть переговори й намагаються примусити себе порозумітися, навіть коли мають недостатньо мовних знань. Вони навчаються спілкуватися у спілкуванні.

Звернемо увагу на те, що за таких обставин комунікативний підхід передбачає й іншу роль викладача в навчальному процесі. Педагог полегшує навчання студента, залучаючи його до ситуації типу «студент-студент», ніж до ситуації «викладач-студент». Для полегшення роботи майбутніх аграріїв викладач вимагає від студентів виконувати багато ролей. Він виступає менеджером діяльності в аудиторії. Ця роль передбачає побудову ситуацій, зручних для спілкування. З одного боку, під час роботи викладач працює як радник, відповідаючи на запитання студентів та спрямовуючи їхні виступи. З іншого боку, він може бути співрозмовником та учасником процесу навчання разом зі студентами. Відмітимо, що у цілому роль викладача за цих умов менш домінуюча, що дає можливість йому не бути в центрі уваги безпосередньо під час роботи в аудиторії.

Врешті-решт, комунікативний підхід призначає іншу роль самій мові. За допомогою такого підходу підсилюється розуміння студентами повноти значення мови, яку вони вивчають. Студенти-аграрії мають усвідомити, що реально можуть робити, використовуючи мову. Таким чином, заохочується повне занурювання в мову, яка вивчається.

Комунікативний підхід використовує різні технології навчання. Майбутні аграрії вживають мову в таких видах діяльності, як ігри, дискусії, діалоги, рольові ігри. Робота часто проходить у маленьких групах, де кожен студент має певний час для відповіді. Широко використовуються автентичні матеріали. Даний підхід робить пріоритетним навчання чотирьох базових навичок мовлення: говоріння, слухання, читання та письмо. Відмітимо, що з 4-х напрямів, на котрих тримається будь-який мовний тренінг, більше уваги приділяється саме першим двом, а саме говорінню та слуханню [3, 4, 5].

Послугуючись деякими дослідженнями, можемо констатувати, що основою комунікативного підходу у навчанні іноземній мові в аграрному ВНЗ нами визначено:

- принцип визначення студента як активного суб'єкта пізнання, який спонукає його до самостійного вибору мети – навчання англійській мові;
- принцип свідомості: передбачає розуміння завдань навчання;
- принцип активності: вимагає концентрації уваги, активізації мислення, пам'яті тощо;
- принцип міжособистісної взаємодії під час навчання: підсилює інтелектуальні та творчі здібності групи в цілому та конкретного студента зокрема;
- принцип інтенсивності: забезпечує максимальний обсяг засвоєння матеріалу при мінімальних строках навчання;

- принцип оптимізації: закликає до свідомого вибору в навчальному процесі оптимальної форми роботи з урахуванням її результативності, витрат часу та ресурсів [6].

Як зазначалося вище, під час мовного розвитку студентів-аграріїв комунікативний підхід інтегрується та реалізується через систему активних та інтерактивних методів, які дають змогу значною мірою інтенсифікувати навчальний процес у системі вищої школи. Одним з перших серед низки питань є необхідність виявлення специфічних ознак активних й інтерактивних методів навчання та аналізу на цій основі їх суті, структури і змісту. Спробуємо визначити їх ознаки й характерні риси з метою диференціації понять «активні методи» й «інтерактивні методи».

Історичне тло розробки активних методів навчання слід шукати в теорії й практиці вітчизняної школи упродовж 90-х на початку XX століття. Так, за визначенням, активні методи навчання – це «способи активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів, які спонукають їх до активної розумової і практичної діяльності в процесі опанування матеріалу, коли активним є не лише викладач, а й студенти» [7]. До них відносили такі методи навчання, як дискусія, дебати, прес-конференція, інсценування, ділові ігри тощо.

Одночасно в цей період уперше, а точніше наприкінці 90-х років XX століття, почав використовуватись на пострадянському просторі й термін «інтерактивні методи», причому під це поняття підпадали саме названі вище методи. Інтерактивність у навчанні можна пояснити як здатність до взаємодії, перебування в режимі бесіди, діалогу, дії. Відповідно, у дослівному розумінні інтерактивним можна назвати метод, у якому той, хто навчається, є учасником, що здійснює щось, тобто не виступає тільки слухачем, спостерігачем, а бере активну участь у тому, що відбувається.

Аналіз психолого-дидактичної і методичної літератури дозволяє констатувати, що автори більшості публікацій, присвячених інтерактивним методам навчання, обмежуються описом методик проведення деяких занять із різними видами діяльності, називаючи це інтерактивними методами й формами. Деякі науковці розглядають інтерактивне навчання як навчання, побудоване на взаємодії студента з навчальним оточенням, середовищем, що слугує простором засвоюваного досвіду. Так, зокрема, Н. Суворова вважає, що інтерактивне навчання – це насамперед *діалогічне навчання*, під час якого здійснюється взаємодія викладача зі студентом [8, с. 106]. Інтеракція виключає домінування як будь-якого учасника навчання, так і будь-якої думки, точки зору над іншими. У процесі діалогічного навчання основне – навчатися критично мислити, розв'язувати складні проблеми на основі аналізу обставин і відповідної інформації, зважувати альтернативні думки, приймати продумані рішення, брати участь у дискусії, спілкуватися з іншими людьми. Такої думки дотримується дослідниця Л. Заремська, зазначаючи, що головне в інтерактивному навчанні – це взаємодія [9, с. 28].

Вважаємо, що інтерактивними можна вважати методи навчання, які здійснюються шляхом активної взаємодії студентів з викладачем у процесі навчання. Вони дають змогу на основі внеску кожного з учасників процесу навчання отримати нові знання й організувати спільну діяльність від окремої взаємодії до широкої співпраці. Інтерактивні методи принципово змінюють схему комунікації в навчальному процесі. Вони орієнтовані на реалізацію пізнавальних інтересів і потреб особистості, тому особлива увага приділяється організації процесу ефективної комунікації, у якій учасники процесу більш мобільні, відкриті й активні.

Суть інтерактивного навчання полягає в діалогічному принципі його реалізації, а саме в тому, що навчальний процес відбувається тільки завдяки постійній, активній взаємодії всіх його учасників. Це співнавчання, взаємонавчання (колективне, групове, навчання у співпраці), де й студенти, і викладач є рівноправними, рівнозначними суб'єктами навчання і розуміють, що вони роблять, рефлексують з приводу того, що знають, уміють і здійснюють.

Як засвідчує практика, інтерактивні методи сприяють інтенсифікації та оптимізації навчального процесу. Вони дають змогу майбутнім аграріям: краще засвоювати знання; формулювати власну думку, правильно її висловлювати, доводити свою точку зору, аргументувати й дискутувати; слухати іншу людину, поважати альтернативну думку; моделювати різні соціальні ситуації, збагачувати власний соціальний досвід через включення в різні життєві ситуації і переживати їх; будувати конструктивні відносини в групі, визначати свої місце в ній,

уникати конфліктів, розв'язувати їх, шукати компроміси, прагнути до діалогу; аналізувати навчальну інформацію, творчо підходити до засвоєння навчального матеріалу; розвивати навички проектної діяльності, самостійної роботи, виконання творчих робіт. Крім того, використання інтерактивних методів дає можливість реалізувати ідею співробітництва тих, хто навчає, і тих, хто навчається, вчить їх конструктивної взаємодії.

Інтерактивні методи можна класифікувати наступним чином: *кооперативне навчання* (карусель, акваріум, робота в парах, діалог, синтез думок, спільний проект, пошук інформації); *фронтальні методи* (мікрофон мозковий шторм, аналіз ситуацій (касе-метод); *навчання у грі* (спрощене судове рішення, імітації, громадські слухання, рольова гра); навчання у дискусії (дискусія, дебати, неперервна шкала думок) тощо.

У методичній літературі останніх років учені все частіше констатують, що такі дидактичні дефініції, як «інтенсивні методи навчання», «інноваційне навчання», «активні методи навчання», слід розглядати як дуже близькі за змістом. Такої думки, зокрема, дотримувався відомий дослідник О. Почепцов [10]. Ми поділяємо думку відомого дослідника і вважаємо, що лексеми «активізація» та «інтенсифікація» можуть бути визначені як дидактичні синоніми, однак маємо дещо конкретизувати.

Активними методами є насамперед ті, за реалізації яких кожний студент повинен активно добувати, переробляти та послуговуватися навчальною інформацією, яка пропонується в такій формі, що забезпечує кращі (порівняно із застосуванням традиційних методів) результати навчання. Суть інтерактивного навчання полягає в діалогічному принципі його реалізації, а саме в тому, що навчальний процес відбувається тільки завдяки постійній, активній взаємодії всіх його учасників. Інтерактивність, як властивість активних методів навчання, залежить від технології застосування конкретного методу. Зокрема, високим ступенем інтерактивності вирізняються ігрові методи

Вважаємо, що для вдосконалення рівня розмовною мовою студентів-аграріїв на заняттях з англійської мови необхідно:

- активно впроваджувати особистісно-орієнтоване спілкування (підтримувати особистісний контакт зі студентом при веденні бесіди, обговоренні вивченої теми, висловлюванні особистого ставлення до нового матеріалу; вміло вести діалог-розпитування, діалог-обмін думками, повідомленнями);
- збагачувати зміст навчання емоційним, особистісно-значущим матеріалом;
- запровадити діалог між студентами, студентом і викладачем як домінуючу форму навчального спілкування;
- залучати студентів до стимулювання, самооцінки, самопізнання і самовдосконалення в різних видах діяльності;
- вміло варіювати різні форми організації різних видів діяльності (індивідуальна, парна, групова);
- створювати позитивну емоційну атмосферу на заняттях з іноземної мови;
- надавати можливість кожному студенту випробовувати себе в різних видах творчості [11].

Висновки. Отже, на основі викладеного вище можна стверджувати, що комунікативний підхід до вивчення іноземної мови в СНАУ є тим основним методом, що допомагає засвоїти мову як засіб спілкування на основі практичного застосування мовного матеріалу, розширення та поглиблення пізнавальних здібностей майбутніх аграріїв. Даний метод передбачає, що процес навчання та спілкування відбувається як моделювання самої комунікації. Тому актуальність такого методу викладання англійської мови є безперечною.

Комунікативний метод навчання іноземної мови реалізується через систему активних та інтерактивних методів навчання. При цьому, мета активних методів – залучити студентів до запропонованої викладачем пізнавальної діяльності, а інтерактивних – створити умови для навчальної взаємодії студентів, отримання ними у співпраці колективного інтелектуального продукту й відповідного досвіду професійної діяльності.

Література

1. Кузьмінський А. Педагогіка : Підручник / А. Кузьмінський, В. Омеляненко – К. : Знання-Прес, 2008. – 447 с.
2. Леонтьев А.А. Коммуникативность: пришло или прошло ее время? Текст / А.А. Леонтьев // Иностранные языки в школе. – 1991. – № 5. – с. 22–23.
3. Canal M. From Communicative Competence to Communicative Language Pedagogy / M. Canal // Richards J. and Schmidt R., (eds.) Language and Communication. – London : Longman, 1983. – P. 2–27.
4. Littlewood W. Communicative Language Teaching. – Cambridge : Cambridge Univ. Press 1991. – 108 p.
5. Пассов Е. И. Коммуникативный метод обучения иноязычной речи / Е.И. Пассов – М., 2001. – 212 с.
6. Мильруд Р.П. Современные концептуальные принципы коммуникативного обучения иностранных языков / Р.П. Мильруд // Иностранные языки в школе. – 2000. – № 4. – С. 9–15.
7. Смолкин А.М. Методы активного обучения : науч.-метод. пособие. / А.М. Смолкин – М. : Высш. шк., 1991. – 176 с.
8. Суворова Н. Интерактивное обучение: новые подходы / Н. Суворова // Инновации в образовании. – 2001. – №5. – С. 106–107.
9. Заремская С.И. Развитие инициативной речи учащихся / С.И. Заремская // Іноземні мови. – 1999. – С. 27–30.
10. Пассов Е.И. Беседы об уроке иностранного языка / Е.И. Пассов, Т.И. Колова, Т.А. Волкова, – Л. : Просвещение, 1971. – 147 с.
11. Почепцов О.Г. Комунікативний статус як параметр мовленнєвої взаємодії / О.Г. Почепцов // Мовознавство. – 1989. – № 4. – С. 40–45.
12. Берман И.М. Методика обучения английскому языку в неязыковых вузах/ И.М. Берман – М. : Высшая школа, 1970. – 133 с.

REFERENCES:

1. Kuzminskyj A. Pedagogika : Pidruchnyk / A. Kuzminskyj, V. Omelyanenko K. : Znannya-Pres, 2008. – 447 s.
2. Leontev A.A. Kommunykatyvnost: pryshlo ly proshlo ee vremya? Tekst / A.A. Leontev // Ynostrannyye yazyky v shkole. – 1991. – № 5. – s. 22–23.
3. Canal M. From Communicative Competence to Communicative Language Pedagogy / M. Canal // Richards J. and Schmidt R., (eds.) Language and Communication. – London : Longman, 1983. – P. 2–27.
4. Littlewood W. Communicative Language Teaching. – Cambridge : Cambridge Univ. Press 1991. – 108 p.
5. Passov E. Y. Kommunykatyvnyj metod obuchenyya ynoyazychnoj rechy / E.Y. Passov – M., 2001. – 212 s.
6. Mylrud R.P. Sovremennyye konceptualnye pryncypy kommunykativnogo obuchenyya y nostrannyx yazykov / R.P. Mylrud // Ynostrannyye yazyky v shkole. – 2000. – № 4. – S. 9–15.
7. Smolkyn A.M. Metody aktyvnogo obuchenyya : nauch.-metod. posobyе. / A.M. Smolkyn – M. : Vyssh. shk., 1991. – 176 s.
8. Suvorova N. Ynteraktyvnoe obuchenye: novyye podhody / N. Suvorova // Ynnovacyy v obrazovanyy. – 2001. – № 5. – S. 106–107.
9. Zaremskaya S.Y. Razvitye ynycyativnoy rechy uchashhyhsya / S.Y. Zaremskaya // Inozemni movy. – 1999. – S. 27–30.
10. Passov E.Y. Besedy ob uroke ynostrannogo yazyka / E.Y. Passov, T.Y. Kolova, T.A. Volkova, – L. : Prosveshhenye, 1971. – 147 s.

11. Pohepczov O.G. Komunikatyvnyj status yak parametr movlennyevoyi vzayemodiyi / O.G. Pohepczov // Movoznavstvo. – 1989. – № 4. – S. 40–45.

12. Berman Y`.M. Metodyka obuchenyya anglyjskomu yazyku v neyazykovykh vuzakh/ Y`.M. Berman – M. : Vysshaya shkola, 1970. – 133 s.

Е.Б. Ткаченко

**КОММУНИКАТИВНЫЙ ПОДХОД КАК СРЕДСТВО РЕАЛИЗАЦИИ АКТИВНЫЙ
И ИНТЕРАКТИВНЫХ МЕТОДОВ ОБУЧЕНИЯ
АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА В СНАУ**

У статье предпринята попытка раскрыть содержание и сущность коммуникативного подхода к изучению иностранного языка в высшей школе; определены принципы коммуникативного обучения английского языка в аграрном ВУЗе; охарактеризованы особенности применения коммуникативного подхода через систему активных и интерактивных методов обучения английскому языку; предложены способы улучшения владения разговорным иностранным языком студентов-аграриев на занятиях английского языка.

Ключевые слова: подход, активные методы, интерактивные методы, преподаватель, студент, коммуникация.

E.B. Tkachenko

**COMMUNICATIVE APPROACH AS A MEANS OF REALISATION
OF ACTIVE AND INTERACTIVE METHODS OF TEACHING ENGLISH AT SNAU**

The article focuses on viewing the content and the notion of the communicative approach to the learning of a foreign language in high school; the principles of the communicative approach to the learning of English language at the agricultural university are defined; the peculiarities as to the use of the communicative approach through the system of active and interactive methods of learning English are characterized; the ways as to the improvement of the students of agriculture' foreign speech are proposed.

Key words: approach, active methods, interactive methods, lecturer, student, communication.